

به نام خدا

## نکاتی در خصوص پیشنهاد تحریم کالاهای اسرائیلی

### فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۲.....	۱. قوانین موجود
۶.....	۲. ابهام‌ها و مشکلات موجود
۹.....	۳. آثار و پیامدها
۱۰.....	پیشنهاد
۱۱.....	منابع و مآخذ

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۱۰۱۸۸

فروردین ماه ۱۳۸۹

دفتر: مطالعات اقتصادی



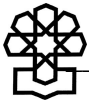
## نکاتی در خصوص پیشنهاد تحریم کالاهای اسرائیلی

### چکیده

یکی از مواضع اصولی جمهوری اسلامی ایران در قبال حمایت از ملت مظلوم فلسطین، قطع هرگونه رابطه سیاسی، اقتصادی، تجاری و فرهنگی با رژیم صهیونیستی و تحریم شرکت‌های وابسته به آن است.

هر چند این موضوع تاکنون در قوانین مختلف مصوب مجلس شورای اسلامی مدنظر قرار گرفته است با این حال برخی از نمایندگان مجلس به دلیل وجود خلأها و نواقص اجرایی تلاش دارند قوانینی جدید در این خصوص به تصویب برسانند.

گزارش حاضر با بررسی قوانین موجود، ابهام‌ها و مشکلات جاری در این مورد را احصا کرده و آثار و پیامدهای جانبی ناشی از عملی شدن این پیشنهاد را برشمرده است. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که با توجه به وجود قوانین متعدد و ارائه تکالیفی به دولت، نیازی به قانونگذاری جدید نیست و لازم است در اسرع وقت، دولت نسبت به تعیین ضابطه و معیار دامنه شمول افراد موضوع تحریم و تشکیل کمیته‌ای تخصصی مرکب از نمایندگان وزارتخانه‌های مربوطه اقدام کند.



### مقدمه

هرگونه اعمال محدودیت در روابط تجاری میان ایران با کشورهای دیگر که به نوعی مانع تجاری محسوب می‌شود، دارای آثار و پیامدهای مختلف است. به همین منظور در تدوین و تصویب چنین مقرراتی باید به تمام جوانب مختلف آن توجه شود.

اعمال این‌گونه سیاست‌ها تنها از طریق وضع قوانین و مقررات شفاف از طرف مجلس شورای اسلامی امکانپذیر است. هرچند در سال‌های گذشته قوانین مختلفی در این زمینه به تصویب رسیده‌اند ولی با توجه به ابهامات متعدد موجود در این قوانین اجرای آنها با مشکلات جدی مواجه است.

بنابراین لازم است قبل از ورود به مباحثی نظیر پیشنهاد فوق و قانونگذاری جدید، ابهامات و چالش‌های اقتصادی، سیاسی و حقوقی تصمیمات مشابه که قبل از این گرفته شده ولی از اثربخشی بالا و ضمانت اجرایی لازم برخوردار نبوده‌اند مورد بررسی قرار گیرد تا بتوان با ابزارهایی مناسب و قوی از ارزش‌های والای جمهوری اسلامی پاسداری کرد.

### ۱. قوانین موجود

در طول سال‌های پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی، با تأکید بر حساسیت‌های بالای مردم و مسئولان درخصوص لزوم برخورد با سیاست‌های ضدبشری رژیم صهیونیستی و همچنین لزوم حمایت از ملت مظلوم فلسطین قوانین متعددی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید که در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌شود.



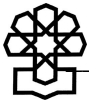
## ۱-۱. قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین<sup>۱</sup>

در سال ۱۳۶۹ قانونی در مجلس شورای اسلامی تصویب شد که در ماده (۱) آن اشاره شده است که «سرزمین فلسطین به ملت فلسطین تعلق داشته و دارد و رژیم اشغالگر قدس و حکومت غاصب صهیونیست‌ها که با ظلم و غصب و قتل‌عام و جنایت بر این سرزمین و بیت‌المقدس مسلط گردیده‌اند غاصب و ظالم و محکوم‌اند و بر همه ملت‌ها و انسان‌های حق‌طلب جهان خصوصاً مسلمانان و بالخصوص مردم و حکومت جمهوری اسلامی ایران لازم است از مردم ستمدیده و آواره و مبارز فلسطین تا رسیدن به حقوق حقه خویش به هر نحو ممکن حمایت و دفاع نمایند. هیئت رئیسه مجلس شورای اسلامی موظف است از طرق مختلف این حمایت را تعمیق و گسترش بخشد و در اسرع وقت کنفرانسی از نمایندگان کشورهای اسلامی و صاحب‌نظران در این راستا تشکیل دهد.»

به همین دلیل در ماده (۸) صراحتاً عنوان می‌شود که «هر نوع برقراری رابطه اقتصادی و تجاری و فرهنگی با کمپانی‌ها و مؤسسات و شرکت‌های وابسته به صهیونیست‌ها در سطح جهان ممنوع می‌باشد.»

در تبصره این ماده وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران موظف می‌شود که ظرف مدت یک سال در حد امکان لیست کامل شرکت‌ها و مؤسسات و کمپانی‌های صهیونیست را در سطح جهان شناسایی و به مجلس شورای اسلامی و هیئت دولت ارائه کند.

۱. قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین، مصوب جلسه علنی ۱۳۶۹/۲/۱۹ مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۶۹/۲/۱۹ شورای نگهبان.



## ۲-۱. قانون تصویب قانون واحده اسلامی در مورد تحریم اسرائیل<sup>۱</sup>

با توجه به مخالفت جمهوری اسلامی ایران در زمینه دادوستد مستقیم و غیرمستقیم با رژیم غاصب اسرائیل و همچنین قطعنامه سومین اجلاس کنفرانس اسلامی در سال ۱۳۷۱، قانونی در راستای تحریم اسرائیل تصویب شد.

در ماده (۱) این قانون عقد هرگونه قرارداد - چه مستقیم و چه از طریق واسطه با شرکت‌ها یا اشخاص مقیم اسرائیل یا با افراد تبعه اسرائیل یا افرادی که برای اسرائیل یا به نفع آن کشور کار می‌کنند صرف‌نظر از محل اقامت آنان، برای کلیه افراد حقیقی یا حقوقی ممنوع می‌باشد و به‌ویژه زمانی که این‌گونه قراردادهای در ارتباط با معاملات بازرگانی، عملیات بازرگانی یا هرگونه مبادله‌ای بدون توجه به ماهیت آن منعقد می‌شود. شرکت‌ها و مؤسسات ملی و خارجی که در اسرائیل دارای منافع، شعب یا نمایندگی هستند نیز باید از انجام هرگونه معامله با شرکت‌ها و اشخاص فوق‌الذکر خودداری کنند.

در ماده (۲) این قانون، ورود و مبادله و تجارت هرگونه کالا و محصولات و نیز اسکناس و سایر دارایی‌های قابل انتقال اسرائیل در جمهوری اسلامی ایران ممنوع است. هرگونه کالا و اجناسی که در تولید آن حتی بخشی از محصولات اسرائیلی به‌کار رود صرف‌نظر از نوع و میزان مصرف آن و بدون توجه به این‌که این کالاها به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از اسرائیل وارد شده‌اند به‌عنوان یک کالای اسرائیلی محسوب می‌شود. محصولات و کالاهایی که مجدداً از اسرائیل با کشتی حمل شوند، یا

۱. قانون تصویب قانون واحده اسلامی در مورد تحریم اسرائیل، مصوب جلسه علنی ۱۳۷۱/۶/۲۹ مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۷۱/۷/۵ شورای نگهبان.



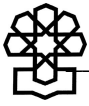
در خارج از اسرائیل به منظور صدور به حساب خود یا یکی از اشخاص یا شرکت‌های مذکور در ماده (۱) ساخته شوند، به‌عنوان کالا یا مال‌التجاره اسرائیلی محسوب می‌شوند.

در ماده (۶) نیز اشاره شده است که عرضه کالاها و محصولات منظور در ماده (۲) یا فروش، خرید و اکتساب این‌گونه کالاها ممنوع می‌باشد، هر نوع معامله به‌صورت هبه یا اکتساب ممنوع است.

### ۳-۱. قانون الزام دولت به حمایت همه‌جانبه از مردم مظلوم فلسطین<sup>۱</sup>

در سال ۱۳۸۷ نیز مجلس شورای اسلامی با تأکید بر حمایت و دفاع از آرمان فلسطین و مردم مظلوم و مبارزان و آوارگان فلسطینی و مقاومت اسلامی فلسطین تا رسیدن به حقوق حقه خویش و همچنین اعمال فشار بر رژیم صهیونیستی به‌منظور توقف جنایات این رژیم در غزه قانونی را به تصویب رساند که در ماده (۵) آن دولت موظف است تمهیدات لازم در جهت جلوگیری از واردات کالاها و انعقاد قرارداد با شرکت‌هایی که سهام‌داران اصلی آنها بنگاه‌های صهیونیستی می‌باشد را فراهم نماید. و در ماده (۶) آن وزارت امور خارجه مکلف شد گزارش اجرای این قانون را هر دو هفته یکبار به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی ارائه کند.

۱. قانون الزام دولت به حمایت همه‌جانبه از مردم مظلوم فلسطین مصوب جلسه علنی ۱۳۸۷/۱۰/۱۱ مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۸۷/۱۰/۱۵ شورای نگهبان.



## ۲. ابهام‌ها و مشکلات موجود

علیرغم تلاش‌های قانونی متعددی که برای تحریم کالاهای اسرائیلی انجام شده است، ابهام‌ها و مشکلات موجود در قوانین مصوب موجب شده است که اجرای دقیق و مؤثر آنها با نواقصی همراه شود. در ذیل به برخی از این ابهام‌ها و مشکلات اشاره می‌شود:

۱. در عمده احکام مصوب به‌خصوص ماده (۸) قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین - مصوب سال ۱۳۶۹ تلاش شده است که به‌طور کامل تمامی ارتباطات تجاری و اقتصادی با شرکت‌های وابسته به صهیونیست‌ها ممنوع شود. این‌گونه احکام با این ایراد مواجه هستند که در آنها ضابطه‌ای حقوقی برای شناسایی این شرکت‌ها و مؤسسات مقرر نشده است.

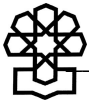
۲. مشکل اصلی این‌گونه قوانین عدم امکان احصای دقیق جامعه هدف و تحت شمول ممنوعیت‌های اعلام شده است. در ماده (۱) قانون حمایت مصوب سال ۱۳۶۹ عدم تعریف برخی از مفاهیم اساسی مانند مفهوم صهیونیست‌ها ایراد جدی در اجرای این حکم ایجاد می‌کند. در این مواد مشخص نیست که منظور از صهیونیست‌ها ساکنان و اتباع رژیم غاصب یعنی افراد تبعه و مقیم آن هستند و یا دارای معنای گسترده‌تری یعنی شامل کلیه یهودیانی است که در سراسر دنیا با توجه به دیدگاه خاص‌شان به آنها صهیونیست گفته می‌شود. زیرا در برخی احکام مانند (ماده ۸) قانون حمایت مصوب سال ۱۳۶۹) وزارت امور خارجه مسئول شناسایی و ارائه شرکت‌ها و مؤسسات و کمپانی‌های صهیونیست در سراسر جهان است. دقیقاً به همین دلیل است که در ارتباط با قانون حمایت مصوب سال ۱۳۶۹ وزارت امور



خارجی با استناد به عدم تعیین معیار تعیین شرکت‌ها و مؤسسات و کمپانی‌های صهیونیستی از ارائه فهرست شرکت‌های مذکور علی‌رغم گذشت یک‌سال فرصت اعطایی خودداری کرده است. در قانون واحد مصوب سال ۱۳۷۱ نیز قانون مشمول هر شخص حقیقی یا حقوقی است که قرارداد منعقد کند. همچنین ضابطه‌ای ترکیبی برای شناسایی عناصر وابسته به رژیم صهیونیستی تعیین شده است. این ضابطه عبارت است از تابعیت، اقامتگاه و افرادی که برای اسرائیل یا به نفع آن کشور کار می‌کنند. البته در ماده (۶) قانون الزام مصوب سال ۱۳۸۷ وزارت امور خارجه مکلف شده است هر دو هفته یک‌بار گزارش اجرای این قانون را به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس ارائه کند. این اقدام می‌تواند زمینه نظارت مجلس بر اجرای قانون را فراهم کند به شرطی که مجلس از این ابزار به‌درستی استفاده کند.

با این وجود لازم است معیار کنترل مؤثر شرکت یا شخص حقوقی که امروزه در دنیا رو به گسترش بوده و در موارد متعددی علیه شرکت‌های ایرانی مورد استفاده قرار گرفته است در اینجا لحاظ شود. در این خصوص لازم است که ارتباط غیرمستقیم مذکور در ماده عملیاتی شده و محدود به انعقاد قرارداد از طریق واسطه نباشد، بلکه کلیه شرکت‌هایی که کنترل آنها در دست اشخاص حقیقی یا حقوقی مشمول تحریم است را نیز مورد نظر قرار دهد.

در تعیین مشمول این تحریم باید به این نکته توجه کرد که نمی‌توان کلیه اشخاص مقیم یا تبعه اسرائیل را صهیونیست تلقی کرد. در برخی موارد حتی مسلمانانی هستند که در خاک رژیم اشغالگر مقیم هستند و یا مسیحیان و حتی یهودیانی هستند که در آن کشور زندگی می‌کنند ولی به‌صورت آشکار مخالف خود را با سیاست‌ها و



اقدام‌های ایشان ابراز کرده و مسلماً در دایره مشمول این قانون نباید قرار گیرند.

۳. نکته منفی در ماده (۱) قانون واحد مصوب سال ۱۳۷۱ به رسمیت شناختن تأسیس شعبه توسط شرکت‌ها در سرزمین‌های اشغالی است. این موضوع ابهامی اساسی در قانونی است که با هدف تحریم این رژیم تصویب شده است و محملی برای ایجاد شعبه یا نمایندگی در آن کشور فراهم می‌شود.

۴. یکی دیگر از ابهامات این‌گونه قوانین که در قانون واحد مصوب سال ۱۳۷۱ مشاهده می‌شود آن است که چگونه شخص یا بازرگان ایرانی می‌تواند تشخیص دهد که شرکت طرف مقابل مشمول تحریم است یا خیر. در برخی موارد این مشکلات برای دستگاه‌های دولتی نیز ایجاد می‌شود زیرا تشخیص اشخاصی که معامله با آنها ممنوع است مقدور نیست. مسلماً این ممنوعیت‌ها بدون تهیه فهرستی مشخص و شفاف از شرکت‌ها و اشخاص مشمول تحریم، ضمانت اجرا نخواهند داشت. ارائه فهرست موجب می‌شود تا فعالان اقتصادی با فهرست مذکور معامله نکنند، امکان نظارت و مجازات خاطیان فراهم شود و دستگاه‌های حاکمیتی و گمرک ایران بتوانند از ورود کالاهای ممنوعه جلوگیری کنند.

۵. یکی دیگر از ابهام‌های مطرح‌شده، تعیین ترکیبی دقیق از دستگاه‌های اجرایی برای شناخت و تعیین جامعه هدف و تحت مشمول ممنوعیت‌های اعلام‌شده در این قوانین است. در حال حاضر این مسئولیت عمدتاً به وزارت امور خارجه سپرده شده است در حالی که به نظر می‌رسد این اقدام باید توسط کمیته‌ای تخصصی شامل وزارت امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت بازرگانی، بانک مرکزی و وزارت اطلاعات انجام پذیرد.



۶. یکی دیگر از ابهام‌های موجود در این قوانین عدم تعیین مجازات نقض مواد قانون است. برای مثال در ماده (۷) قانون واحده مصوب سال ۱۳۷۱ مجازات‌هایی برای ناقضان احکام مواد پیش‌بینی شده است ولی این مجازات‌ها هیچ‌گاه عملی نشده‌اند زیرا ضمانت اجرایی برای همین مواد پیش‌بینی نشده است. در بیان این موارد لازم است که مجازات‌های موردنظر برای افراد خاطی نیز مشخص شود تا قانونگذار از تناسب میان جرم و مجازات و بازدارندگی جرائم اطمینان حاصل کند.

۷. یکی دیگر از نکاتی که به‌عنوان ابهام در قانون واحده مصوب سال ۱۳۷۱ مطرح می‌شود استفاده از نام «اسرائیل» است. از آنجا که این متون در چارچوب مقررات داخلی ایران تصویب می‌شود دستگاه دیپلماسی و نظام قانونگذاری کشور مکلفند بجای عنوان مذکور از عناوینی مانند رژیم غاصب صهیونیست و یا رژیم اشغالگر و امثال آن استفاده کند و فراتر از آن هماهنگی لازم برای عدم استفاده سایر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی و اسلامی در پرهیز از به‌کار بردن این نام را انجام دهند.

### ۳. آثار و پیامدها

۱. عدم توجه به نکات و ابهامات متعدد موجود در تعیین دامنه شمول این تحریم‌ها می‌تواند آثاری به گروه‌های غیرهدف نیز داشته باشد برای مثال کلیه اشخاص مقیم یا تبعه اسرائیل، صهیونیست نیستند. ارائه حکمی کلی در این خصوص، مسلمانان، مسیحیان و حتی یهودیانی که در آن کشور مقیم هستند ولی به‌صورت آشکار مخالفت خود را با سیاست‌ها و اقدام‌های ایشان ابراز کرده و یا با ایشان مبارزه می‌کنند را در دایره شمول این قانون قرار می‌دهد که بیانگر انحراف از اهداف اصلی قانون است.



۲. در تهیه مصادیق در برخی موارد کلیه کالاها و هدایای اعطایی نیز مشمول کالاهای شامل تحریم بوده‌اند که این امر می‌تواند موجب بسته شدن دست مجریان و صاحبان کالا در بهره‌برداری از دستاوردهای علمی و دانش روز حتی به شکل کتب و نشریات شود.

۳. در صورتی که منظور از ورود، خروج، مبادله و تجارت کالا، کالاهای همراه مسافر را نیز شامل شود، می‌تواند زمینه‌ساز بروز مشکلاتی برای مسافران شود و با توجه به هدف اثرگذاری قانون که در این موارد ضعیف است، لازم است در این خصوص تنها کالاهای تجاری مد نظر قرار گیرند.

۴. در مقررات تنظیمی در این خصوص استفاده از احکامی کلی مانند «کلیه کشورهای» که به اقتصاد رژیم اشغالگر کمک می‌کنند، می‌تواند اثرات وسیع در سطح تجارت بین‌الملل باشد. زیرا این‌گونه احکام از طرفی قابل احصا نیستند و از طرف دیگر دامنه وسیعی از کشورهای جهان که طرف تجاری رژیم اشغالگر هستند را دربر می‌گیرد و قطع مبادله با تمامی این کشورها میسر نیست.

۵. اصلاح و تغییر فهرست‌های ارائه شده توسط دستگاه‌های مذکور می‌تواند به ثبات اقتصادی و امنیت سرمایه بازرگانان لطمه وارد کند. در این موارد باید به معاملاتی که ثبت سفارش آنها قبل از افزودن نام اشخاص حقیقی و حقوقی مورد نظر به فهرست مذکور انجام شده است، اجازه تجارت داده شود.

### پیشنهاد

قوانین مختلف و متعددی در این خصوص تهیه شده‌اند و با توجه به تکلیفی که در قانون الزام مصوب سال ۱۳۸۷ به دولت محول شد نیاز به قانونگذاری جدید در این



خصوص نیست لازم است دولت نسبت به رفع ابهام‌های ذیل اقدام و زمینه اجرایی شدن قوانین مجلس را فراهم آورد:

۱. ضابطه و معیار دقیق دامنه شمول افراد موضوع تحریم مشخص شود.
۲. کمیته تخصصی مرکب از وزارتخانه‌های امور خارجه، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت بازرگانی، بانک مرکزی و وزارت اطلاعات تشکیل و فهرست اشخاص حقیقی و حقوقی موضوع تحریم را به صورت شفاف ارائه و به صورت سالیانه و یا حسب ضرورت آن را به روزرسانی کنند.
۳. تقویت نظام نظارتی مجلس در جهت مطالبه اجرای قانون توسط دستگاه‌های مجری مربوطه از طریق ارائه فهرست سازمان‌های ذیربط، تدوین آیین‌نامه اجرایی و... ضرورت دارد.

### منابع و مآخذ

۱. قانون الزام دولت به حمایت همه‌جانبه از مردم مظلوم فلسطین مصوب جلسه علنی ۱۳۸۷/۱۰/۱۱ مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۸۷/۱۰/۱۵ شورای نگهبان.
۲. قانون تصویب قانون واحده اسلامی در مورد تحریم اسرائیل، مصوب جلسه علنی ۱۳۷۱/۶/۲۹ مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۷۱/۷/۵ شورای نگهبان.
۳. قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین، مصوب جلسه علنی ۱۳۶۹/۲/۱۹ مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۶۹/۲/۱۹ شورای نگهبان.



شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۰۱۸۸

عنوان گزارش: نکاتی درخصوص پیشنهاد تحریم کالاهای اسرائیلی

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازرگانی)

تهیه و تدوین کنندگان: سعید غلامی باغی (دفتر مطالعات اقتصادی)، جواد سیدی (دفتر

مطالعات حقوقی) و محمد جمشیدی (دفتر مطالعات سیاسی)

ناظر علمی: فتح‌ا... تازی

متقاضی: زهره الهیان (نماینده محترم مجلس شورای اسلامی)

سرپرستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی:

۱. تحریم

۲. اسرائیل

۳. فلسطین

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۱/۲۹